

піддаються процесам транскрипції чи транслітерації. Засоби масової інформації не можуть залишатися осторонь інтернаціоналізації, глобалізації та вимоги суспільства економити засоби мовного вираження. Як свідчить наше дослідження, вживання абrevіатур-інтернаціоналізмів – це спроба журналістів розширити коло своїх читачів, відповідати вимогам сучасного суспільства, бажання донести інформацію за мінімального використання мовних ресурсів. Особливості набуття абrevіатурами інтернаціонального статусу, розробка нових класифікацій, причини їх появи, мовна політика щодо них, доцільність чи недоцільність створення глобального мовного простору, питання збереження національних мов, необхідність створення універсальної метамови – ось проблеми, які потребують в подальшому детального вивчення.

Література:

1. Акуленко В. В. Вопросы интернационализации словарного состава языка / В. В. Акуленко – Х. : Изд-во Харьковского ун-а, 1972. – 215 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов – 2-е изд., стереотип / О. С. Ахманова – М. : Советская энциклопедия, 1966. – 607 с.
3. Баранова Л. А. Словарь абrevиатур иноязычного происхождения / Л. А. Баранова – М. : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2009. – 320 с.
4. Бесекирска Л. Интернациональная лексика в медицинской терминологии русского языка : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.01 / Любовь Бесекирска. – М., 1997. – 265 с.
5. Білецький А. О. Про мову і мовознавство : навч. посібник / Білецький А. О. – К. : АртЕк, 1997. – 224 с.
6. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
7. Іванишин В. Мова і нація / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький // [за заг. ред. Я. Радевича-Винницького]. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 216 с.
8. Рыцарева А. Э. Прагмалингвистический аспект интернациональной лексики (на материале английского языка): дис. ... кандидата филол. наук : 10.02.04 / Рыцарева Анна Эдуардовна – Волгоград, 2002. – 197 с.
9. Розенталь Д. Э. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова – Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Просвещение, 1976. – 544 с.
10. Сергеева Т. С. Абrevиатура в системе лексических сокращений / Т. С. Сергеева // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Часть 2. – 2013. – № 6 (24). – 234 с.
11. Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь / Ин-т языкознания АН СССР / В. Н. Ярцева, Г. А. Климов, В. К. Журавлёв – М. : Сов. энцикл., 1990. – 682 с.

УДК 811.8:398.2: 81'367.7

С. В. Волкова,

Херсонський державний університет, м. Херсон

СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ СИМВОЛІВ В АМЕРІНДІАНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

У статті в когнітивно-семіотичному і структурно-синтаксичному ключі визначено способи організації (рамковий, перехресний і динамічний) синтаксичних конструкцій в амеріндіанських художніх прозових текстах. Доведено, що залежно від способу організації та комбінації синтаксичних конструкцій в тексті візуалізується художній образ, що постає етнокультурним символом в амеріндіанському світорозумінні.

Ключові слова: когнітивно-семіотичний, структурно-синтаксичний, синтаксичні конструкції, художній образ, етнокультурний символ.

В статье с позиции когнитивно-семиотического и структурно-синтаксического подходов определены способы организации (рамочный, перекрестный и динамичный) синтаксических конструкций в америндских художественных прозаических текстах. Доказано, что в зависимости от способа организации и комбинирования синтаксических конструкций в тексте визуализируется художественный образ, который является этнокультурным символом в америндском мировосприятии.

Ключевые слова: когнитивно-семиотический, структурно-синтаксический, синтаксические конструкции, художественный образ, этнокультурный смысл.

The article focuses on revealing the ways of syntactic constructions organization in American Indian prose on the base of cognitive semiotic and structural syntactic approaches. It is proved that the combination of syntactic constructions in literary Amerindian texts visualizes a literary image, which serves to be ethnocultural symbol in Amerindian worldview.

Key words: cognitive and semiotic approach, structural and syntactic approach, syntactic constructions, literary image, ethnocultural meaning.

Уявлення про текст як простір, в якому втілюються ідеї й думки автора, слугує невід'ємною частиною понятійно-термінологічного апарату сучасної лінгвістики [9, с. 3; 11, с. 227–284]. Поняття простору як суттєвої гносеологічної категорії буття, що відображає особливості орієнтації людини у світі об'єктів, зв'язків і відносин [2, с. 196], бере свій початок у працях античних філософів. З часом природа просторових форм була висвітлена у сфері дослідження фізики й математики, біології та хімії, серед яких значущими виявились концепції простору І.Ньютона і Г.Лейбніца. І.Ньютон описував простір як пусте вмістилище, непов'язане з особливостями існуючих у ньому тіл [7, с. 467]. Г.Лейбніц наголошував на прямій залежності простору від об'єктів, які його наповнюють [6, с. 80].

В.М.Топоров, аналізуючи сучасні підходи до визначення понять простір і текст, робив акцент на тому, що є два полюси цього відношення: текст є простір (тобто має ознаки просторовості, розміщується в реальному просторі, що є властивістю багатьох повідомлень, які складають основний фонд людської культури) і простір є текст (тобто простір як такий може розумітися як повідомлення) [11, с. 227].

Розвиваючи ідеї В.М.Топорова, в сучасній лінгвістичній науці об'єктами дослідження постають концептуальний [5], культурний [4], лінгвокультурний простір [3], образний простір [1], запропоновано модель синтаксичного простору поетичного тексту [10].

У контексті нашого дослідження ставимо за мету на основі когнітивно-семіотичного підходу і структурно-синтаксичного аналізу художніх текстів виявити етносеміотичні особливості організації синтаксичних конструкцій в прозових текстах амеріндіанських письменників.

Семіотика знаходить об'єкти всюди – в мові, математиці, художньому тексті, архітектурі, організації сімейних відносин, у процесах підсвідомого, у взаємовідносинах між тваринами, рослинами тощо. Незалежно від сфери функціонування безпосереднім предметом постає інформаційна система, тобто система, що несе інформацію, а елементарним ядром такої системи вважається знакова система [8]. Елементи такої системи, знаки, що несуть певну інформацію, організовані за принципом, в якому базовим сегментом постає висловлення.

Висловлення, усвідомлене за Ю.Степановим, розуміємо як те, що в мовленні обривається паузами, а в писемній мові – крапками [9, с. 6]. Тобто, висловлення – це повістувальна одиниця, що складається із структурних частин і зв'язків між ними. Кожне висловлення, яке автор включає в повісткування, підпорядковане загальній ідеї – розкриттю смислу і створенню образності художнього тексту.

В художніх текстах амеріндіанських письменників доби амеріндіанського ренесансу і постмодернізму «Дім зі світанку створений» Скотта Момадея і «Домівки» Лінди Хоган реміфологізація мотивів про створення світу, розвиток життя на землі, взаємодію людини і природи здійснюється за рахунок створення синтаксичної образності, і як наслідок формування міфологічних образів шляхом вживання різних комбінацій синтаксичних конструкцій.

Наприклад, у фрагменті з роману Скотта Момадея «Дім зі світанку створений» мотив циклічного розвитку реалізується шляхом рамкової організації синтаксичних структур: *«Abel was running. He was alone and running, hard at first, heavily, but then easily and well. The road curved out in front of him and rose away in the distance. He could not see the town. It was dawn. The valley was gray with rain, and snow lay out upon the dunes. The first light had been deep and vague in the mist, and then the sun flashed and a great yellow glare fell under the cloud. The road verged upon clusters of juniper and mesquite, and he could see the black angles and twists of wood beneath the hand white crust; there was a shine and glitter on the ice. He was running, running»* [12; Prologue].

Опис ритуального бігу, що символізує очищення і переродження героя, складається з різних типів синтаксичних конструкцій: простих поширених / непоширених, складносурядних, що складаються з двох та більше простих речень.

Перше речення слугує зачином наративного повісткування і виражене простою двоскладовою непоширеною комунікативною одиницею. Друге речення за своєю синтаксичною організацією також є простою двоскладовою конструкцією, але поширеною детермінантами предикативної групи, якими постають прислівники з обставинним значенням образу дії: *hard at first, heavily, but then easily and well*. Третє й четверте речення виражене двоскладовими синтаксичними конструкціями, що ускладнені другорядними членами речення, невідокремлених від предикативної групи, що утворює ритм рівномірного бігу. Медіальну в цьому комплексі, сильну позицію займає речення, що розташоване в самому центрі опису, постає просте безособове двоскладове непоширене речення: *It was dawn*. Це речення має семантичне, семіотичне і синтаксичне значення: 1) dawn – світанок, а, значить, початок нового дня; 2) світанок символізує переродження героя, його очищення від старого, негативного; 3) неускладненість, непоширеність синтаксичної конструкції концентрує увагу читача на предикативній групі з акцентом на фактичному підметі *dawn*, що вводиться в реченні формальним підметом *It*. Серія складносурядних речень, частини яких поєднані сполучником *and*, що виконує функцію поєднуючого елемента. Цикл опису цього ритуального бігу замикається простим двоскладовим непоширеним реченням, де дієслово-присудок вжито в минулому тривалому часі: *He was running, running*. Набір синтаксичних конструкцій, виражених простими непоширеними, простими поширеними і складносурядними реченнями, символізує циклічність руху. Паралельні конструкції, виражені простими непоширеними реченнями в ініціальной і фінальній позиції опису ритуального бігу, створюють рамку, в якій візуалізується символічне коло, за яким рухається життя. Все це об'єктивує концептуальну метафору ЖИТТЯ – ЦЕ РУХ. Циклічність розвитку людини та її життя на землі предметно втілено в етнокультурному артефакті амеріндіанців, яке має назву Колесо Медіси (Medicine Wheel). В амеріндіанській міфології Колесо Медіси вважається етнокультурним символом симетрії, балансу, цілісності, єдності всього, що створено на землі Творцем:

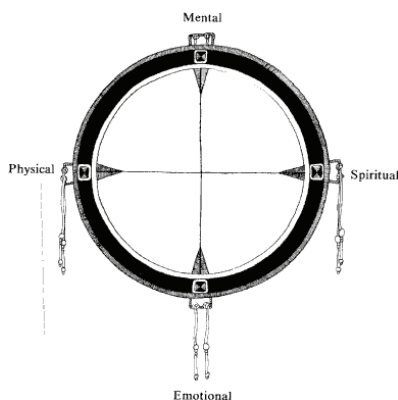

Рис. 1. Схематичне зображення Колеса Медіси

Рамкова організація синтаксичних конструкцій, що створюється шляхом повтору початку і кінцівки повісткування, символізує процес переродження героя, його перехід на наступний рівень розвитку, що має супроводжуватися засвоєнням нових культурних та етнокультурних знань, адаптацією до нових економічних, політичних і релігійних умов існування в Новому суспільстві. Ідея адаптації амеріндіанської молоді післявоєнного часу є домінуючою в амеріндіанських художніх прозових текстах і реалізується в художніх образах, що акумулюють міфологічні і індивідуально-авторські риси.

Міфологічні та міфологічно-авторські образи візуалізуються також і перехресним способом організації синтаксичних конструкцій в тексті. У такий спосіб створено образ Дому в романі Скотта Момадея «Дім зі світанку створений»: *«There was a house made of dawn. It was made of pollen and of rain, and the land was very old and everlasting. There were many colors on the hills, and the plain was bright with different-colored clays and sands. The land was still and strong. It was beautiful all around»*. У наведеному фрагменті йдеться не про розуміння дому не як певної будівлі, а як простору, в якому живе людина і користується тими природними багатствами, якими наділив Творець. Образ Дому створюється шляхом перехресного поєднання паралельних синтаксичних структур: *there was ..., it was ..., there were ..., it was ...*. Унаслідок аналогового мапування ознак образу-дому

як простору і образу-дому як будівельної споруди, що традиційно має чотири сторони, візуалізується міфоложно-авторський образ Дому, що складається з образів-символів: *dawn* – світанок, початок життя; *pollen* – квітковий пилок, що символізує зародження життя; *rain* – дощ, символ життя; *everlasting land* – вічнозелена земля, що є символом спокою, гармонії.

Семіотика синтаксичної організації речень в наведеному фрагменті полягає в тому, що паралельні структури, що циклічно повторюються, візуалізують вігвам, традиційну домівку індіанців Північної Америки, кругла форма якого втілює гармонію в житті. Перехресні паралельні синтаксичні структури сприяють створенню цілісності дому, його міцності як контейнера, що містить різні об'єкти і предмети, необхідні для життєдіяльності і розвитку людини.

Іншим способом організовані синтаксичні конструкції в оповіданнях-есе амеріндіанської письменниці Лінди Хоган «Домівки» (*Dwellings*). Жанр есе (від фр. *essai* – «спроба», «начерк») визначається як невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми [2]. Це жанр, який лежить на перетині художнього та публіцистичного (іноді науково-популяризаторського) стилів.

Композиція оповідань-есе Лінди Хоган нагадує спіралевидну форму, за якою розгортаються події, в яких описуються міфологічні образи. Оповіді, поєднані однією темою «*Dwelling*», будуються за допомогою синтаксичних конструкцій, що переважно виражені ускладненими і складними реченнями. Тексти, що включені до збірки «*Dwelling*», відрізняються від текстів інших амеріндіанських письменників динамічністю синтаксичних конструкцій, ознаками яких постають зміна граматичних форм і суперімпозиція, тобто нашарування, включених і апозитивних синтаксичних конструкцій, що в цілому сприяє створенню динамічних у просторі тексту образів.

Так, наприклад, есе «*The Snake People*» починається описом летючої змії, схожої на золотий промінь світла: «*ONE GREEN AND HUMID SUMMER, MY FATHER AND I were driving through the hot Oklahoma countryside. I had just handed over the wheel of the truck to him and was bathing my face with a wet cloth when something that looked like a long golden strand of light leapt up, twisted in the wavering air, and flew lightning fast across the road. That flying snake, that thin flash of light, brought back a store of memories. [...]*» [13, с. 135]. У наведеному фрагменті перша синтаксична конструкція виражена простим поширеним реченням, в якому повідомляється про місце дії і персонажів, які є учасниками цієї події. Друге речення, що є складним за своєю синтаксичною конструкцією, ускладнюється введенням підрядної частини з багатьма однорідними присудками (*leapt up/нідстрибнуло, twisted/скрутилось, flew/полетіло*), поєднаними сполучником *and*, що створює емоційне напруження і викликає відчуття того, що щось (*something*) непередбачуване може трапитись у будь-який мом ент. Предмет, схожий на золотий промінь світла, здійснив три послідовні дії на позначення миттєвості. Напруження посилюється суперімпозицією елементів, уключених до тексту другого речення засобом «матрьошки»: складнопідрядне речення містить у своєму складі підрядну частину, яка, у свою чергу, постає головною частиною підрядної означальної частини, що до неї додається. Зміна граматичних форм предикатів головної частини речення від минулого здійсненого (*had just handed*) до минулого тривалого (*was bathing*) актуалізує динамічний розвиток дії, що завершується кульмінаційним моментом, сигналом якого постає сполучникове слово *when*. Ряд однорідних дій означального підрядного речення, виражених дієсловами у простому минулому часі, ускладнює структуру цілого висловлення, що сприяє посиленню емоційної напруги. Образ, що створюється селекцією різних синтаксичних комбінацій, ускладнених за рахунок введення різного роду поширень, конструюємо у такий спосіб: послідовна зміна дієслів у різних граматичних формах у *Past Perfect*, потім у *Past Continuous* візуалізує напрямку руху об'єкту угору. Потім, раптова зміна руху вниз, індикатором якої постає прислівник *when*, який вводить підрядне речення часу. Завершується опис низкою послідовних, рівнозначних дій, актуалізуючих продовження руху змії (рис. 2):

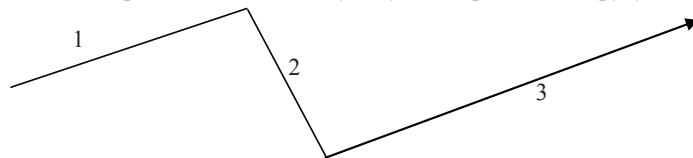

Рис. 2. Схематичне позначення іконічного відтворення руху змії

де, 1 – *I had just handed over the wheel of the truck to him and was bathing my face with a wet cloth*

2 – *when something that looked like a long golden strand of light*

3 – *leapt up, twisted in the wavering air, and flew lightning fast across the road*

У міфологічних уявленнях амеріндіанців змія – персоніфікує Дух Темного Царства. Тому, в художніх образах змії вживаються слова, що викликають дуже сильне відчуття емоційної напруги: «*[...] There were other stories, those in which snakes were fearsome creatures; a rattlesnake curled up around a telephone, ready to strike an answering hand, a snake in a swamp cooler, or crawled into bed with one of the children. [...]*» [13, с. 136]. У наведеному фрагменті йдеться про поведінку гримучої змії (*rattlesnake*). Цей вид змії активізує почуття страху у будь-кого, хто з нею стикався в житті. Об'єктивуючи життєвий досвід, автор-повістувач вживає складносурядне речення ускладнене однорідними членами, словами-присудками, які візуалізують рух змії, готової до стрибка. Структура цієї синтаксичної конструкції ускладнена введенням у першій її частині уточнюючого означального підрядного речення, а в другій – перерахуванням еліптичних структур з негативною семантикою, що передають поведінку рептилії. Шляхом аналогового мапування характеру дій гримучої змії, виражених у тексті низкою дієслів-присудків, і пружини, що має розкратися, виявляємо концептуальну метафору ЗМІЯ – ЦЕ НАПРУЖЕННЯ (рис. 3):

Рис. 3. Схематичне зображення аналогового мапування характеру дій змії

В оповіданнях-есе Лінда Хоган розмірковує про сенс життя, про культуру, що залишається цілісною і продовжує жити, і спосіб життя свого народу, про рідну землю, яку необхідно берегти: «[...] *At first I thought this dream was about Indian tradition, how if each person retains part of a history, an entire culture and lifeway remains intact and alive, one thing living through the other, as the snake and woman in the dream. But since that time, I've expanded my vision. Now, it seems that what needs to be saved, even in its broken pieces, is earth itself, the tradition of life, the beautiful blue-green world that lives in the coiling snake of the Milky Way*» [13, с. 139]. Землю автор порівнює із Чумацьким Шляхом, що має форму скрученої змії (*coiling snake*). І це не випадково. Сучасна наука визначає Чумацький Шлях як спіральну Галактику. Він складається з основного тіла у формі плоского диску діаметром більше 100000 світлових літ, усередині якого знаходиться більша частина зірок. Диск має некомпактну нерівну структуру, що починається із ядра і розповсюджується до периферії Галактики, де скопичуються спіральні рукава областей найбільшої щільності матерії, в яких відбувається процес утворення нових зірок (рис. 4):

Рис. 4. Візуалізація образу Чумацький Шлях

Бачення, розуміння світоустрою автором-повістувачем у наведеному фрагменті умовно поділяємо на два періоди. Межа розподілу або ядро, що постає індикатором зміни напряму думки, маніфестовано медіальним реченням *But since that time, I've expanded my vision*. Це речення є ключовим, оскільки лексико-граматичні маркери (*But, since that time, I've expanded*) свідчать про те, що бачення автора поширились саме з того часу, коли його знання про світ стали більш досконалішими. До цього моменту відчувався певний сумбур у поглядах, переконаннях, що експліковано метаморфозним розумінням світоустрою (*one thing living through the other, as the snake and woman in the dream*). Кульмінаційному реченню передують речення, що за своєю синтаксичною структурою є складносурядним, ускладненим перерахуваннями (*how if each person retains part of a history, an entire culture and lifeway remains intact and alive*), еліптичними структурами (*one thing living through the other, as the snake and woman in the dream*), однорідними членами речення поєднаними сполучником *and*, позиція автора висловлюється як така, що більше не має сенсу, і це виражено дієсловом у граматичній формі минулого невизначеного часу (*I thought*). Така конвергентність синтаксичних засобів застосовується для висловлення певного сумніву, невизначеності, змішаності думок автора. Тому, у кульмінаційному реченні стає зрозумілим, що діапазон знань повістувача поширився: *But since that time, I've expanded my vision*. В останньому реченні він постає більш переконаним у своїх поглядах, що експлікується вживанням модального дієслова *need* у головній частині складнопідрядного речення: *What need to be saved, even in its broken pieces, is earth itself, the tradition of life, the beautiful blue-green world that lives in the coiling snake of the Milky Way*. У роздумах автора-повістувача, що нагадують зигзаг, де змінюються синтаксичні конструкції, часовий простір повісткування, є індикація межі змін, візуалізується Чумацький Шлях у вигляді скрученої змії.

У структурно-семантичному і когнітивно-семіотичному ключі ми визначили способи організації синтаксичних конструкцій в америндіанських художніх прозових текстах: рамковий, перехресний і динамічний. Кожен із зазначених способів сприяє візуалізації того чи іншого етнокультурного символу в тексті. Синтаксичні конструкції, репрезентовані простими, складносурядними або складнопідрядними реченнями, вступними сполученнями уточнюючого характеру, частинами висловлень, поєднаних на основі асиндетону або полісиндетону, еліптичними структурами, ускладненими порівняльними конструкціями – всі ці синтаксичні засоби роблять оповідь динамічною, інформативною, експресивною і етнокультурно-ціннісною.

Література:

1. Белехова Л. І. Словесний образ в американській поезії: Лінгвокогнітивний погляд : Монографія / Л. І. Белехова. – М. : ООО «Звездапад», 2004. – 376 с.
2. Борисова С. А. Пространство как текстообразующая категория / С. А. Борисова // Вестник МГУ. Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2004. – № 1. – М. : Изд-во Моск. ун-та. – С. 196–204.
3. Карасик В. И. Языковая кристаллизация смысла / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2010. – 351 с.
4. Красных В. В. Когнитивная база vs культурное пространство в аспекте изучения языковой личности / В. В. Красных // Язык. Сознание. Коммуникация : [сб. статей]. – М. : Филология, 1997.
5. Кубрякова Е. С. Виды пространства текста и дискурса / Е. С. Кубрякова, О. В. Александрова // Категоризация мира: пространство и время. – М. : Изд-во МГУ, 1997. – С. 15–26.
6. Лейбниц Г. В. Сочинение в четырех томах / Г. В. Лейбниц. – М. : Изд-во «Мысль», 1982. – Т. 1. – 636 с.
7. Ньютон И. математические начала натуральной философии / Пер. с латин. А. Н. Крылов. – М. : Наука, 1989. – 690 с.
8. Пирс Ч. С. Логические основания теории знаков / Пер. с англ. В. В. Кириченко, М. В. Колопотина, послесл. Сухачева В. Ю. – СПб. : Лаборатория Метафизических Исследований философского факультета СПбГУ; Алетей, 2000. – 352 с.
9. Степанов Ю.С. В трехмерном пространстве языка (Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства) / Ю.С. Степанов. – М. : Наука, 1985. – 335с.
10. Стрільчук А. В. Синтаксична організація текстів сучасної американської поезії: когнітивно-семіотичний та синергетичний аспекти: дис. ... канд. філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – КНЛУ, 2008. – 175 с.
11. Топоров В. Н. Пространство и текст / В. Н. Топоров // Текст: Семантика и структура. – М. : Наука, 1983. – С. 227–284.

Иллюстративный материал:

12. Momaday, N. Scott. *House Made of Dawn*. – New York : Harper and Row Publishers, 1998. – 198 p.
13. Hogan, Linda. *Dwellings. A Spiritual History of the Living World*. – New York : A Toughstone Book, 1995. – 155 p.